

Kuva: Jouko Kokkonen

Olympiastadion – rakas, kallis kansallismonumentti

Olympiastadion on kansallinen monumentti, jolle annetut merkitykset ovat olleet sidoksissa aikaansa. Alkuperäisen vuoden 1938 stadionin puhtaan funktionalistiset linjat erottuvat parhaiten A-katsomossa ja tornissa. Lukuisien muutostöiden tuloksena stadionista on kehittynyt pala palalta yhä monipuolisempi urheilu- ja liikuntapaikka sekä toimitilojen kokonaisuus. Stadionia tehtäessä Suomi ei ole ollut köyhä eikä kipeä.

A AJATUS STADIONIN RAKENTAMISESTA HELSINKIIN alkoi itää Tukholman vuoden 1912 olympiakisojen tuloksena. Menestys nosti suomalaisten tulkinnan mukaan Suomen urheilevien kansakuntien eliittiin, johon kuuluminen velvoitti tekemään stadionin. Arkkitehti **Bertel Jung** ja Suomen Voimistelu- ja urheiluliiton (SVUL) urheiluneuvoja **Lauri Pihkala** hahmottelivat vuonna 1916 paikaksi Kaisaniemen kenttää, jolla oli jo pitkät perinteet urheilukäytössä.

Sisällissodan jälkeen Pihkala ehdotti Helsingin Kisa- Veikkojen koollekutsumassa tilaisuudessa stadionin ra-

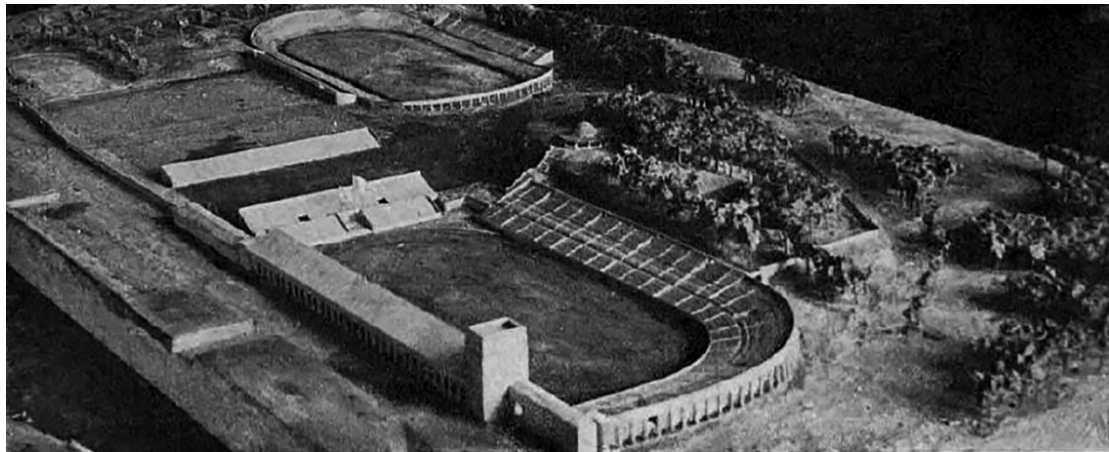
kentamista Kamppiin Turun kasarmin harjoituskentän paikalle, jossa sijaitsee nykyisin kauppakeskus. Pihkala perusteluissa kaikui itsenäistyneen Suomen ääni. Suomalaisen stadionin rakentaminen venäläisten rakennuttamalle kasarmialueelle olisi vertauskuvallisesti merkinnyt voittoa entisestä itäisestä isännästä.

– Stadionrakennukselle on, nyt kun venäläinen sotaväki on maastamme karkoitettu, valmistunut lähelle kaupunkimme keskusta suuri tyhjä sija, josta on saatava urheilun tyyssija. (Uusi Suometar 10.8.1918)

Myös ruotsinkielinen urheiluväki oli liikkeellä stadionasiassa. Urheilutoimittaja **Walter Flander** ehdotti, että Suomeen perustettaisiin Ruotsin Centralförening för idrotens främjande i Sverige” -yhdistyksen mallin pohjalta kaksi urheilun hyväksi toimivaa yhdistystä, suomen- ja ruotsinkieliset. Yhdistykset voisivat tehdä yhteistyötä muun muassa stadionin saamiseksi Helsinkiin. (Flander 1918)

Yhtiöstä säätiöön

Suomen puheenjohtaja ja Helsingin apulaiskaupunginjohtaja **Erik von Frenckell** yritti 1920-luvun alussa toteuttaa stadionin osakeyhtiönä, mutta hanke raukesi. Hän ei luopunut ajatuksesta, vaan teetti vuonna 1926 luonnokset Palkokentän eteläpuolelle sijoitetusta stadionista, jolle oli-

Arkkitehtitoimisto Cronstedt, Schultz & Röneholmin luonnos stadionista ympäristöineen vuodelta 1926.

Kuva: Arkkitehti 8/1926

si mahtunut 30 000 katsojaa. Kokonaisuuteen kuului erillinen pyöräilyrata. (Arkkitehti 8/1926)

von Frenckellin tarkoituksena oli ilmiselvästi panna vauhtia stadionsuunnitelmiin. Ehdotus saikin erittäin paljon julkisuutta kautta maan. Ajankohta oli suotuisa 1920-luvun talouskasvun ansiosta. Stadion-asia alkoi edetä, kun Helsingin kaupunki, Suomen valtio ja tärkeimmät urheilujärjestöt yhdistivät voimansa ja perustivat Stadion-säätiön vuonna 1927. Hallitusta alkoi johtaa von Frenckell, joka hoiti tehtävää 50 vuotta kuolemaansa saakka.

Aikaisemmat yritykset olivat osoittaneet, ettei stadion toteudu ilman julkisen vallan osallistumista. Säätiön perustamisella luotiinkin pohjaa suomalaiselle tavalle toteuttaa urheilurakentamisen suurhankkeita, joihin ovat osallistuneet valtio, kunta ja urheilujärjestöt. Säätiön hallitus päätti tammikuussa 1928, että stadion olisi rakennettava Eläintarhan alueelle. Valtion rahoituspiikki aukesi, kun eduskunta myönsi joulukuussa 1928 miljoona markkaa stadionhankkeen alkurahoitukseksi.

Urheiluväkeä kiinnostivat stadionin myötä avautuvat suurkilpailuiden järjestämismahdollisuudet. Säätiö toi muuten täysin kahtiajakautuneen urheiluliikkeen saman pöydän ääreen. SVUL:n johto halusi saada olympiakisat Suomeen. Työväen urheiluliiton (TUL) tavoitteena oli järjestää stadionilla työläisolympialaiset.

Stadionhanke herätti kiinnostusta myös varsinaisen urheilupiirien ulkopuolella. Itsenäisyyden Liitto laati oman suunnitelmansa, jossa stadion olisi sijoitettu Tähtitorninmäelle. Ajatuksena oli rakentaa samalla Suomen itsenäisyyttä kunnioittava monumentti. Alustavat suunnitelmat laati nouseva arkkitehtitähhti **Alvar Aalto**. Hanke kaatui paikan ahtauteen ja epäkäytännöllisyyteen ja myös siihen, että Stadionsäätiö piti kiinni omista sijoituskaavailuistaan. (Heikkilä 2000)

Stadion nousee Tivolinmäelle

Helsingin kaupunginvaltuusto päätti syyskuussa 1929, että stadion nousee Urheilukadun, Nordenskiöldinkadun, rautatien ja Helsinginkadun rajaamalle alueelle. Valtuusto myönsi varat aatekilpailuun, jossa oli luonnosteltava 25 000 katsojan stadion ja urheilupuistoalue. Kilpailun

voittaja **Onni Johannes Enroth** olisi sijoittanut stadionin kaupunginpuutarhan pohjoispuolelle. Stadion-säätiö arvioi paikan liian tuuliseksi ja piti parempana paikkana Pallokentän itäpuolista Tivolinmäkeä. Kaupunginvaltuusto asettui maaliskuussa 1932 säätiön kannalle. (Heikkilä 2000; Kokkonen 2007)

Stadion-säätiö julisti uuden kilpailun 20 000–25 000 katsojan stadionista. Sen pohjalta järjestetyn jatkokilpailun voittivat arkkitehdit **Yrjö Lindegrén** ja **Toivo Jäntti**. Stadionin rakentaminen alkoi heidän työnsä pohjalta 12. helmikuuta 1934. Huhtikuussa työmaalla teki perustustöitä jo 346 miestä, jotka pääsivät työttömyystöihin. Maanrakennustyöt valmistuivat marraskuussa 1935.

Varsinainen rakentaminen alkoi kesällä 1936, jolloin peruskiven muuraukseen osallistui muun muassa Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) puheenjohtaja **Henri de Baillet-Latour**. Helsinki tavoitteli tosissaan vuoden 1940 kesäolympiakisaja, jotka sai kuitenkin KOK:n Berliinissä pitämässä kokouksessa Tokio. Stadionin rakentaminen hidastui olympiahaun epäonnistuttua. Ensimmäinen vaihe valmistui 1938. Suorituspaikoiltaan stadion oli maailman huipputasoa. Katsomoihin mahtui noin 26 000 katsojaa, vaikka itäkatsomon kohdalla ammotti sadan metrin aukko. Vihkiäisissä 12.6.1938 puhui tasavallan presidentti **Kyösti Kallio**:

”Tämä stadionin pystyttäminen ja tämä päivä on yhtenä todistuksena, että Suomen sydän sykkii nykyään yksimielisempänä kuin ehkä koskaan ennen. Ja niin tuleekin sykkiä, sillä me itsenäistynyt sukupolvi olemme vastuussa esi-isien perinnöstä. Sen kehittäminen ja kohottaminen vaatii asettumaan kylki kyljen viereen.”

Stadionin rakentamisaikana Suomen poliittinen ilma- piiri muuttui huomattavasti. Sosiaalidemokraatit ja maalaisliitto aloittivat vuonna 1937 punamultayhteistyön, jonka vertauskuvaksi kansakunnan yhteisvoimin rakentama urheiluareena sopi hyvin. Stadionin nimestä käytiin keskustelua, jossa olivat esillä vaihtoehtoina muun muassa Suomen stadion, Vapauden stadion, Itsenäisyysstadion ja Itsenäisyyden stadion. Pohdinnat raukesivat Helsingin saatua järjestettäväkseen 1940 olympiakisat, kun Tokio joutui luopumaan isännyydestä Japanin hyökättyä Kiinaan. Stadionista oli tulossa olympiastadion. Toinen

maailmansota esti kuitenkin kisojen pitämisen. Lisäksi Helsinki oli saamassa vuoden 1943 Työläisolympialaiset, joiden järjestäjänä olisi toiminut TUL. (Kokkonen 2007)

Stadion valmiiksi olympiahuumassa

Rakennustyöt vauhdittuivat olympiaisännyden varmistuttua heinäkuussa 1938. Takasuoran aukon täytti betonikatsomo ja puusta valmistui olympiakisoja varten tilapäisiä lisäpaikkoja syksyllä 1939. Katsomoon olisi mahtunut 62 000 ihmistä. Pysyvissä katsomonosissa oli 27 000 paikkaa.

Helsingin stadionista tuli jo alkuperäisessä muodossaan suurempi kuin Tukholmaan 1912 valmistunut. Tukholman stadionin piirtänyt **Torben Grut** olisi tosin halunnut rakennuttaa paljon mahtavamman urheiluareenan,

Stadion vuonna 1938. Kuva: Urheilumuseo

mutta Ruotsilla ei ollut 1910-luvun alussa varaa toteuttaa hänen näkyään täysimittaisena. (Kokkonen 2012)

Hiljattain itsenäistyneessä Suomessa julkisten rakennusten vertauskuullinen merkitys oli erityisen suuri. Valkoinen stadion oli yksi nykyaikaistuvan Suomen vertauskuvista. Helsingin ilme muuttui muutoinkin 1930-luvulla merkittävästi. Pääkaupunkiin oli valmistunut eduskuntatalo ja Stockmannin tavaratalo 1931, Lasipalatsi ja Naistenklinikka 1934, Messuhalli 1935 ja Tilkan sotilassairaala 1936. Uusi jyhkeä pääposti otettiin käyttöön 1939.

Koko kansan hankkeen stadionista teki laajamittainen varojenkeruu, joka alkoi jo 1920-luvulla. Pääosa suomalaisilta kerätyistä varoista tuli Stadion-merkin käyttöoikeuksien myynnistä. Naisten Äänen mukaan naisten velvollisuus oli ostaa Stadion-kahvia, josta myynnistä kertyi tuloja 50 penniä (16 senttiä / 1,5 %) jokaiselta myydyltä kilolta.

- Stadion-hankkeen takana on Suomen kansa yksimielisenä. Sukupuoleen ja puolueväriin katsomatta halua täällä jokainen omalta osaltaan vaikuttaa Stadionin

aikaansaamiseksi maahamme, sillä täällä oivalletaan urheilun merkitys varttuvan kansan voimana. Sen merkeissä halutaan pikku pyyteistä vapaana yksimielisenä kansana työskennellä, vetosi Naisten Ääni. (Naisten Ääni 1929)

Vetoamus oli sikäli erikoinen, että suhtautuminen naisurheiluun oli Suomessa penseää 1920–1930-luvuilla. SVUL:n ja Suomen naisten liikuntakasvatusliitto katsoivat etenkin yleisurheilun olevan naisille sopimatonta. Naiset eivät päässeet kilpailemaan edes Suomen mestaruuksista vuosina 1924–1944. TUL:n mestaruuskilpailuissa naiset sen sijaan saivat kilpailla muutamissa yleisurheilulajeissa.

Stadionin ensimmäisen vaiheen rakentaminen maksoi noin 23 miljoonaa markkaa ja täydentäminen runsaat 13 miljoonaa markkaa (yhteensä noin 12,5 M€). Säätiö rahoitti rakentamista myymällä Stadion-tavaramerkin käyttöoikeuksia. Myyntituloja kertyi vuoden 1943 loppuun mennessä 6,5 miljoonaa markkaa. Stadion-tunnuksella myytiin muun muassa, virvoitusjuomia, kahvia, margariinia, näkkileipää, paitoja, polkupyöriä, pukuja, tupakkaa ja vaneria. Päärahoittajia toimivat Helsingin kaupunki ja Suomen valtio. (Kokkonen 2010)

Toteutunut olympiaisännyys tuo isoja muutoksia

Stadion kärsi jonkin verran vaurioita jatkosodan aikaisissa pommituksissa. Vahingot oli kuitenkin suhteellisen helppo korjata. Kisojen päänäyttämö oli siten valmiina, kun KOK myönsi kesäkuussa 1947 Helsingille vuoden 1952 kesäkisojen järjestämisoikeudet. Vaikka stadion oli olemassa, niin sitä oli korjattava ja laajennettava. Olympiarakentaminen alkoi vuonna 1948 puukatsomon purkutöillä. Betonikatsomoiden laajennustöiden jälkeen stadionilla oli 40 000 istuma- ja 10 000 seisomapaikkaa.

Kisoihin rakennettiin myös 20 000 katsojan puiset lisäkatsomot, jotka jäivät vajaakäytölle ja aiheuttivat osaltaan viralliseen tilinpäätökseen kirjatun 174,8 miljoonan markan (5,7 M€) tappion. (Kokkonen 2007) Stadionin laajennus ja muu kisapaikkojen rakentaminen nielivät lisäksi kisojen alusvuosina käytännössä kokonaan liikuntapaikkarakentamiseen ohjatut veikkausvoittovarot. (Kokkonen 2010)

Muutostöiden seurauksena puhdaslinjaisiin funkisilme katosi osittain, vaikka suunnitelmia olivat laatimassa Toivo Jäntti ja Yrjö Lindegrén. Kisojen jälkeen säätiö keskittyi stadionin sisätilojen hyödyntämiseen toimisto- ja urheilukäytössä. 1950-luvun puoliväliin mennessä stadionille valmistui lisää toimistotilaa ja liikuntasaleja. Tätä vaihetta täydensi retkeilymajan rakentaminen pohjoiskaarteeseen 1960-luvun alussa. Stadionin ulkonäkö vakiintui olympiakisojen puukatsomoiden purkamisen jälkeen 50 vuodeksi.

Olympiakisojen jälkeen stadionilla ei tehty merkittäviä muutostöitä ennen 1970-lukua. Suunnitelma rakentaa tekojää stadionille jäi idea-asteelle 1960-luvun puolivälissä. Yleisurheilun EM-kisoihin 1971 valmistuivat tartan-päällysteiset juoksuradat ja suorituspaikat ensimmäisenä areenana Suomessa. Kumiasvalttia oli tosin käytetty kenttien päällysteenä jo 1960-luvulla. (Kokkonen 2010)

Urheilupyhäkkö ja konserttiareena

Stadion rapistui vähitellen ja oli 1980-luvun lopussa perusteellisen korjauksen tarpeessa. Peruskorjaus ajoittui

1990-luvun lamavuosiin. Stadionia oli tarkoitus kehittää jo tuolloin nykyaikaiseksi tapahtuma-areenaksi, mutta kaavailut jäivät suurelta osin toteutumatta. Rahoista valtaosa upposi betonirakenteiden korjaukseen. Huomattava osa liikuntapaikkarakentamiseen tarkoitetuista veikkausvoitovaroista oli jälleen ohjattava stadionin kunnostukseen. (Kokkonen 2010)

Maratonportti laajeni rekalla ajettavaksi, jotta rock-yhteyden yleistyneiden stadionkiertueiden järjestäminen onnistuisi. Stadionin sähköjärjestelmä ei sen sijaan riittänyt konsertteihin, vaan eteläkaarten toimistojen ikkunoiden alle ilmestyivät tuon tuosta dieseliä käryttävät aggregaattikontit. Konserttipaikkana stadionista tuli rock-tähtien maailmankiertueiden vakiopaikka Suomessa.

Yleisurheilun MM-kisat 2005 osoittivat Olympiastadionin olevan monessa suhteessa pieni ja ennen kaikkea vanhentunut suur tapahtuman järjestämiseen. Kansainvälinen media joutui työskentelemään kontteihin rakennetuissa tilapäistiloissa stadionin ulkopuolella. MM-kisahaun yhteydessä väläytetty stadionin kattaminen tyypistyi itäkatsomon ylle tehdyksi lipaksi. (Kokkonen 2010)

Stadion muuttui vuosina 2016–2020 moderniksi monitoimiareenaksi. Katsomot saivat katon ja maan alle valmistui mittava määrä uusia liikuntatiloja. Stadion rakennettiin käytännössä uudelleen lukuun ottamatta vuonna 2011 korjattua tornia. (Alaja 2020) Rakennuskustannukset karkasivat käsistä ja nousivat hankkeen alussa kerrotusta 200 miljoonasta jopa 350 miljoonaan euroon. Laskut

Poimintoja Stadionin suur tapahtumista

Suomi–Ruotsi–Saksa -maaottelu 1940
Vasemmistopuolueiden yhteinen vappujuhla 1945
Työväen Urheiluliiton liittouhlat 1946
Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton suurkisat 1947
Olympiakisat 1952. Avajaisissa tehtiin stadionin yleisöennätys 70 452 katsojaa.
Evankelista Billy Grahamin vierailut 1954 ja 1987
Jääpallon ensimmäiset MM-kilpailut 1957
Olli Mäki–Davey Moore nyrkkeilyn MM-ottelu 1962
Pikaluistelun MM-kilpailut 1948 ja 1964
Yleisurheilun EM-kisat 1971, 1994 ja 2012
Suomen kommunistisen puolueen 60-vuotisjuhla 1978
Yleisurheilun MM-kisat 1983 ja 2005
Suomi–Hollanti -maaottelu 1989 (Jalkapallo-otteluiden yleisöennätys, 46 127)
Paavo Suuri. Suuri juoksu. Suuri uni -ooppera. 1998
Naisten jalkapallon EM-kisat 2009
Konsertit: Rolling Stones (1970, 1995, 1998, 2003, 2007), Michael Jackson (1997), Bruce Springsteen (2003, 2008 ja 2012), Madonna (2012) ja Cheek (2014)
World Gymnaestrada 2015

maksavat puoliksi Helsingin kaupunki ja Suomen valtio. Hanketta rasitti myös se, että työmailla ei noudatettu kailta osin Suomen työlainsäädäntöä. Ulkomaisen työvoiman asumisolot, palkanmaksun epäselvyydet ja työsuhteet joutuivat kriittisen tarkastelun kohteeksi. (Salminen & Stolzmann 2020)

Olympiastadionin korjaaminen herätti arvostelua jo ennen toteutumistaan. Arvostelijoista kärkkäimmät olisivat räjäyttäneet Olympiastadionin ja rakentaneet uuden uljaan urheiluareenan kauemmaksi keskustasta. Torni olisi voinut jäädä pystyyn muistoksi entisajoista. (Esimerkiksi Kokkonen 2010) Uuden stadionin olisikin saanut tehtyä pienemmällä rahalla kuin mitä stadion kaikkine lisärakentamisineen lopulta vaati.

Helsingin Olympiastadion on yksi niistä maailman olympianäyttämöistä, joka on aidosti kiinnostava matkailukohde. Runsaat 30 000 paikkaa riittävät hyvin käytännössä kaikkiin urheilutapahtumiin, joita Suomessa voi kuvitella järjestettävän. Olympiakisoja Suomessa ei voida nyky muodossaan pitää niiden kalleuden vuoksi. Yleisurheilun EM- ja MM-kisoihin stadion riittää, samoin jalkapallon EM-kisojen lohkopeleihin. Jättimäiseksi kasvaneiden urheilutapahtumien voimistunut kritiikki voi myös lisätä kiinnostusta pienempiä ja olemassa olevia areenoita kohtaan.

Olympiastadionin käyttöön niin kisapaikkana kuin konsertti- ja tapahtuma-areenana vaikuttaa tulevaisuudessa myös koronapandemian aikana uudelleen muotoutuva suhde yleisötapahtumiin. Epävarmoista tulevaisuudennäkymistä huolimatta stadion kuuluu kansallisena monumenttina lähtemättömästi suomalaiseen mielikuvamaisemaan.

JOUKO KOKKONEN

 Olympiastadionin liittyviä mainoksia 1930–1950-luvuilta. Elinkeinoelämän keskusarkisto. <http://www.elka.fi/aikakone/index.php/2017/10/23/olympiastadion-mainoksissa/>

LÄHTEET

- Alaja, E.** 2020. Olympiastadion. Helsinki: Teos.
- Arkkitehti 8/1926.** Ehdotus stadioniksi Helsinkiin.
- Flander, W.** 1918. En svensk idrottsfond. Finskt Idrottsblad 33–34/1918.
- Heikkilä, P.** 2000 Alvar Aallon itsenäisyyden muistomerkki. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 2000. <http://www.suhs.fi/wp-content/uploads/2017/05/Heikkilä-Pauli-Alvar-Aallon-itsenäisyyden-muistomerkki-SUHS-vsk-2000.pdf>
- Kokkonen, J.** 2007. ”Oikeiden olympiakisojen maa.” Teoksessa Tikander Vesa & Viita Ossi, Sadan vuoden olympiadi. Helsinki: WSOY ja Suomen Olympiakomitea.
- Kokkonen, J.** 2010. Valtio liikuntarakentamisen linjaajana. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro. 165.
- Naisten Ääni 11–12/1929.**
- Salminen R. & Stolzmann, J.** 2020. Olympiastadionin todellinen hinta. MOT 30.3.2020. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/03/30/mot-paljastaa-olympiastadionin-rakentajien-karun-kohtelun-maksamattomia> (Luettu 24.8.2020)
- Uusi Suometar 10.8.1918.** Stadion Helsinkiin.